

LATINSK LÅNORDSÖVNING

Eva Tidner 2020

I Latinska ord som har att göra med himmel och himlakroppar.

Översätt följande latinska ord:

caelum n.		stella f.	
sol m.		astrum, astri n.	
luna f.		av grek. aster m.	
planus av grek. planes m.		sidus, sideris n.	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

1. Läran om stjärnor och himlakroppar kallas _____.
2. En anhopning av stjärnor är en kon-_____.
3. Den gamla konsten att försöka avläsa människors öden i stjärnornas rörelser kallas _____.
4. Ordet för 'katastrof', 'då stjärnorna inte stämmer överens' heter på engelska *dis*-_____.
5. Av samma ord för 'stjärna' har vi namnet på blomman (a) _____, läkemedelsbolaget (b) _____. Ett annat ord för stjärna finns i flicknamnen (c) S_____ och (i fransk version) (d) E_____ samt (i spansk version chips- och snacktillverkaren e)_____.
6. Den gren av astronomin som omfattar studiet av stjärnornas allmänna egenskaper (avstånd, rörelse, ljusstyrka o.d.) kallas _____ astronomi.
7. Jordens omloppstid kring solen mätt med en (idealisk) stjärna som referenspunkt benämnes efter ett tredje ord för 'stjärna' _____-iskt år.
8. 'Anse, betrakta' heter på engelska *con*-_____.
9. 'Solsystemet' på engelska heter (a) *the* _____ *system* och 'himlakropp' (b) _____-*estial body*.
10. 'Innertak' dvs. den lilla himmel vi har i ett rum heter på engelska _____.
11. Ett ställe dit man går för att på artificiell väg bli bestrålad med solljus är ett _____.

12. De romerska mångudinnorna var Diana och _____.
13. 'Månår' som används t.ex. i islamsk tideräkning heter på engelska _____ year.
14. Tron att månen gjorde människor vansinniga lever kvar i somliga språk som i engelskans _____, i äldre svenska 'mångalen'.
15. Det latinska ordet för 'måne' finns också i betydelsen 'glasruta' av något slag. Vad betyder det franska ordet *lunette* eller det spanska *luna* i sådant sammanhang?

16. Den lilla stjärna som ofta används t.ex. för att visa att det finns en fotnot kallas med en grekisk diminutiv för _____.
17. Himlakroppar som kretsar runt en stjärna kallas _____.
18. En byggnad utformad som en kupol, som visar stjärnhimlen och hur himlakropparna rör sig på denna, eller ett datorprogram som visar rymden är ett _____.

II Latinska ord som har att göra med mat och dryck.

Översätt följande latinska ord:

panis m.		caro, carnis f.	
aqua f.		piscis m.	
lac, lactis n.		ovum n.	
vinum n.		nux, nucis f.	
		sal, salis m. (n.)	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

19. När man rullar fisk, kött eller någon grönsak i rivebröd/ströbröd så _____ man detta.
20. Underhåll till kungliga personer, deras levebröd. _____
21. Med 'kamrat' menades den man delade rum med (latin: *camera* = rum). Den man delade bröd med kom att kallas (a) _____ med slangförkortningen (b) _____ och att sluta sig till dennes följe blev att (c) _____ denna person.
22. Beklädnaden i dörrar, väggar eller tak som ursprungligen var dess fyllnad, "bröd", kallas _____.
23. 'Brännvin' eller 'Livets vatten' heter med ett latinskt namn _____.
24. Vattnet i romarriket leddes fram i _____.

25. Den vattensamling som fiskar simmar i inomhus kallas _____.
26. En målning med vattenfärger är en _____.
27. Mjölksockers latinska namn är _____.
28. Mat som består av endast grönsaker och mjölkprodukter kallas _____ kost.
29. Vår galax (av grekiska *gala* = mjölk), dvs. vintergatans engelska benämning är 'the Milky Way', på tyska 'die Milchstraße' och på latin *Via* _____.
30. _____-ation är avsöndring av mjölk vid amning och di.
31. En _____ (= saltsamling) är en anläggning för utvinning av koksalt ur havsvatten. Den består av en grund bassäng där man släpper in vattnet och låter det avdunsta.
32. Termen för salthalt hos havsvatten är _____-itet.
33. Av de latinska orden för 'salt' _____ och *petra* = 'sten, klippta' bildades ordet _____ som är en benämning på dess salter som också kallas nitrater.
34. Ammonionklorid, *sal ammoniacum*, salt från Ammonoasen i Libyen, används för smaksättning av lakritskonfityr, på svenska kallad _____.
35. En mycket vanlig grönsak som från början betydde 'något saltat' är (a) _____ eller med en äldre form (b) _____. Det latinska ordet för denna grönsak är *lactuca* på italienska *lattuga*, spanska *lechuga* och franska *laitue*, (eng. *lettuce*), vars namn har att göra med växtens (c) _____-saft.
36. Romerska soldater fick i början lön i form av salt (senare pengar), som kallades (a) _____-arium. På engelska har det blivit ordet (b) _____.
37. Ett annat ord för 'äggformad' är _____.
38. Det latinska ordet för 'äggstock' är (a) _____, på engelska (b) _____.
39. En _____ är ett upptåg för att fira inledandet av fastan, då man inte ska äta kött.
40. _____ = 'äter i köttet' är ett begrepp för trosföreställningar som innebär att en människas själ inte dör med kroppen utan kan föras vidare till en ny kropp hos människa eller djur.
41. Nejlikas ljusröda eller 'skära' (av fr. *chair* = kött) färg har gett upphov till dess engelska namn _____.
42. 'Köttätande' rovdjurs latinska namn är _____-vora
43. En engelsk benämning för 'blodbad', 'människoslakt' är _____.

III Latinska familjeord.

Översätt följande latinska släktord:

pater m.		uxor, uxoris f.	
mater f.		nepos, nepotis m	
frater m.		infans, infantis	
soror f.		avunculus m.	
filius m., filia f.		amita f.	
parens, parentis m/f		consobrinus m	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

44. Ett annat namn för 'dotterbolag' är _____.
45. En familj eller ett samhälle, där husfadern har högsta makten är ett
(a) _____ och där husmodern härskar ett (b) _____.
46. Ett lärdare engelskt namn för 'brodermord' är _____.
47. De engelska orden för 'faderskap' och 'moderskap' är antingen *fatherhood* och *motherhood* eller mera latinskt: (a) _____ och (b) _____.
48. De engelska orden för 'broderskap' och 'systerskap' är
(a) _____ och (b) _____.
49. En romersk husmor, speciellt i en förnäm familj, var husets _____.
50. _____ (eller svågerpolitik) är när politiska eller fackliga makthavare förser släktingar eller vänner med uppdrag som ger dem ekonomisk vinst eller andra fördelar. Ordet har att göra med latinets ord för 'barnbarn' eller 'syskonbarn'.
51. En ägare till ett bruk eller ett storgods eller ammunition till ett eldvapen är en _____.
52. Att _____-niserar är att umgås förtroligt, förbrödra sig, bli vän med.
53. Att bete sig nedlåtande eller ibland beskyddande 'på faders vis' mot någon är att _____.
54. Det engelska ordet för 'föräldrar' = _____.
55. Det engelska ordet för 'äktenskap' är *marriage* som har att göra med *maritus* = (äkt) man eller _____ som har att göra med ordet för 'mor'.
56. Det latinska ordet *matrix*, *matricis* f. betyder 'moderdjur', 'moderträd' och har via franskan gett ordet *matris* = gjutform. En diminutiv till detta ord används numera i betydelsen 'offentligt register, rulla' nämligen _____.

57. Det engelska ordet för 'undergiven', 'extremt svag för sin hustru' är _____.
58. Det latinska ordet *amita* blev via franskan det engelska ordet (a) _____.
En barnspråksvariant av detta ord uppkom i franskan men lånades även in i tyskan
(b) _____ och svenskan (c) _____.
59. Via franskan kom det engelska ordet för latinets *avunculus* (a) _____,
som också lånades in i tyskan (b) _____ och svenskan
(c) _____.
60. Från det latinska ordet *infans* av *in-* = (a) _____ och *fans* =
'talande' har vi lånord som kommit till oss via romanska språk nämligen: fotsoldater =
(b) _____, barnslig = (c) _____,
samt spansk prins/prinsessa (d) _____ / _____.
61. Det latinska ordet *consobrinus* är sammansatt av *con-* = (a) _____ och
(b) _____ = (c) _____. Med det menades
'syskonbarn på mödernet' eller 'mosters/morbrors barn'. Detta ord kom till engelskan,
tyskan och svenskan via franskan och ersatte det äldre ordet 'sysling' som sedan fick en
ny betydelse. Vilket är lånordet? (d) _____.

IV Latinska ord för metaller.

Översätt följande latinska ord för metaller:

aurum		plumbum	
argentum		ferrum	
cuprum		stannum	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

62. Det latinska ordet för Neros 'gyllene hus' är *Domus* _____-ea.
63. *Aureus* = gyllene var det mynt som användes i romarriket och var värt 25 silverdenarer. I de nordiska länderna har det gett upphov till myntet _____.
64. Ett land i Sydamerika, där man trodde att det fanns silver, fick namnet
_____.
65. _____-iol är en tunnvalsad plåt av tenn som idag
nästan helt ersatts av aluminiumfolie.
66. Ett träskyddsmedel som fick namn efter det latinska namnet för koppar är
_____ -inol.

67. Det franska ordet för 'pengar' kommer av det latinska ordet för 'silver' och heter i' _____.
68. Det engelska ordet för 'rörmokare' som fått sitt namn efter det latinska namnet för 'bly' heter _____.
69. _____ är en ö i Medelhavet, där man under Antiken hämtade koppar.
70. Det engelska ordet för 'järnoxid' är _____-*ic oxide*.
71. Ett lånord som kom via franskan i betydelsen 'försegla', 'sätta på sigill' och har att göra med ordet för 'bly': _____.
72. 'Järnhaltig' på engelska heter *ironbearing* eller _____-*ferous*.

V Latinska ord för färger.

Översätt följande latinska ord för färger:

niger		ruber	
albus		viridis	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

73. Personer eller djur som helt eller delvis saknar pigment kallas _____.
74. Överskrifter i tidningar och dokument som från början skrevs med röd färg kallas _____.
75. En bok som ännu är "vit" dvs. blank, där man t.ex. kan sätta in sina egna foton eller urklipp, eller en samling grammofonskivor fick namnet _____.
76. Flod och land i Västafrika som kopplades ihop med latinets ord för 'svart' _____.
77. Det latinska ordet för 'äggvita' är _____-*umen*.
78. Det engelska ordet för 'nedsvärtning' är _____-*tion*.
79. En ädelsten med röd eller rödbrun färg: _____.
80. En vit värktablett kallades A_____.
81. _____ är en vit fotsid mässkjorta av linne, mycket vid och med långa, trånga ärmar.
82. Smaragdödla på latin *lacerta* _____ är ett kräldjur med grönaktig kroppsfärg som förekommer i södra Europa.
83. Träd som alltid är gröna benämnes med ett latinskt namn _____, som betyder 'alltid grönskande'.

VI Latinska tidsord.

Översätt följande latinska tidsord:

hora f.		annus	
dies m.		ver adj. vernus	
nox, noctis f.		hiems, adj. hibernus	
mensis m.		hora	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

84. Ett _____ är ett register hos en organisation, där dagliga inkommande, utgående och upprättade handlingar registreras.
85. 'Dagbok' på engelska heter _____.
86. Det engelska ordet för 'dagjämning', som inträffar vår och höst, då dag och natt är lika långa över hela jorden: (*vernal/ autumnal*) e _____.
87. _____ betyder nattlig musik och är långsamma, romantiska stycken, oftast korta, med utpräglad vacker melodi.
88. Vad är de latinska tidsuttrycken a.m. och p.m., som används i engelskan, förkortningar av och vad betyder de? _____
89. En storcirkel eller *longitud* genom de geografiska polerna på jorden kallas även _____; alla platser som ligger längs denna har middag samtidigt. Ett äldre svenskt ord är också middagslinje.
90. _____ eller 'årsböcker' betecknar en typ av historiska, korthuggna källskrifter på latin som berättar om viktiga händelser i kronologisk följd.
91. Vad är det latinska tidsuttrycket A.D., som används i engelskan, förkortning av och vad betyder det? _____
92. _____ är en blödning som fertila kvinnor har varje månad.
93. _____ är en tidsangivelse som ursprungligen betydde sex månader och som senare betecknar en period av ledighet eller en skoltermin.
94. Vad kallas med latinska termer tidsperioder på två, tre, fyra, tio och tusen år?

95. _____ (av lat. *per* för/genom, *annus* år) är fleråriga "genom-åriga" örtartade växter som vissnar ner på vintern och börjar växa igen på våren.
96. Vilket är det engelska verbet för att 'gå i idé', där djur ska övervintra?

97. Vilket är det latinska namnet för 'gullviva', som ska betyda 'vårens lilla första'?

primula _____.

98. _____ är namnet på det dagliga schemat för dem som bor i en religiös gemenskap eller ett seminarium. Dess användning är nästan exklusivt för den romersk-katolska kyrkan och dess ordagranna betydelse är 'timsamling'.

99. Ett närbesläktat grekiskt ord som betyder 'se årstid / timma' är _____.

100. Ett annat besläktat grekiskt lånord är _____, som är namnet på ett golvvur med pendel och svarta visare, en glasmonter och en klocka med romerska siffror i centrum och ett litet ansikte på toppen, ett klocktorn som också har en urtavla. Ordet har blivit ett av orden för 'klocka' på bl.a. romanska språk.

VII Latinska ord för växter eller växtdelar.

Översätt följande latinska ord på växter:

flos, floris m.		arbor f	
folium n.		herba f.	
planta f.		rosa f.	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

101. En person som arbetar med att arrangera och sälja krukväxter och snittblommor kallas _____.

102. Något blomstrar eller f _____.

103. En _____ är en trädvårdsspecialist som vårdar träd i städer, tätorter, trädgårdar, och andra bebyggda miljöer.

104. För att skydda mat används ofta _____ av aluminium eller plast i hushåll och på restauranger.

105. Om man sätter träd eller blommor i jorden för att de ska växa upp, har man p _____ dem.

106. En _____ är en jordbruksenhet för odling av t.ex. exportgrödor som bomull, sockerrör och kaffe, vinrankor, teväxter och majs som oftast finns i tropikerna.

107. Ett _____-format var en traditionell pappersstorlek som användes i Europa före antagandet av den internationella standarden A4-papper (den vanligaste pappersstorleken i världen).

108. Att häfta in blanka blad mellan de tryckta bladen i en bok kallas att _____.

109. En _____-ant är en bok skriven på ark som är större än A4-blad.

110. _____-etum är en vetenskapligt ordnad samling träd planterade som enstaka individer eller bestånd. Samlingen består vanligen av främmande vedartade växter s.k. exoter i form av träd, buskar och lianer/klätterväxter.

111. En ordnad samling av ett stort antal olika sorters rosor kallas (a) _____ och en samling örter ett (b) _____.

112. Ett annat ord för 'radband' som används för böner i den katolska kyrkan är 'rosenkrans', på engelska _____.

113. Ett band, knutet för att bilda en fjärilsformad ögla är en _____. Det är ett lån från franskan med ursprunglig betydelse 'liten ros'.

VIII Latinska ord som har att göra med romerskt penningväsen.

Översätt följande latinska "penningord":

corona		moneta	
libra		pecunia	
denarius, -a, -um		aureus, -a, -um	
solidus, -a, -um		argenteus, -a, -um	
decima		pensum	
libra		scutum	
pondus, -eris n.			

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

114. Många länder inom EU har euro som valuta. En sådan penningunion benämns _____.

115. En börs som du bär dina pengar i kallas med ett franskt låneord för

(a) _____ och engelskans ord för 'pengar' är som bekant

(b) _____.

116. Det engelska penningtecknet för 'pund' £ står (liksom också viktmåttet *lb* för det latinska ordet (a) _____ som betyder 'våg', även stjärnbilden 'Vågen'.

Detta ord användes nu som valuta i Turkiet och användes förut i Italien

i formen (b) _____.

117. De svenska orden 'krona' och 'öre' är tidiga lån från latinets

(a) _____ och (b) _____.

118. Ett annat tidigt lån är ordet för 'peng' dvs. ett (a) _____ och det ställe där man framställde dessa heter på engelska (b) _____ och på tyska (c) _____.

119. I flera språk bl.a. i några länder som lytt under det Osmanska riket har man valutan denar eller dinar. Namnet kommer från det romerska silvermyntet

(a) _____. Ordet kommer från det latinska *deni* = 'tio i sänder, tio var', eftersom dess värde var 10 ass. I spanskan blev det sedan beteckningen för pengar i allmänhet nämligen (b) _____ och på italienska (c) _____.

120. Ett 10-centsmynt i USA heter (a) _____ och kommer av latinets (b) _____.

121. Det engelska ordet *fee* är släkt med det svenska ordet 'fä', då boskap och pengar hade ett nära samband. På samma sätt har det latinska ordet för 'fä, boskap' *pecu/s/* gett upphov till (a) _____ = pengar. En slavs eller en sons/dotters egna pengar kallades *peculium*. Adjektivet *peculiaris* 'tillhörande enskild person' kom sedan att betyda 'egendomlig, egenartad', på engelska: (b) _____.

122. Det gamla franska myntet *sou*, det peruanska *sol* liksom det svenska 'sold' härstammar alla från latinets (a) _____. I italienskan bildades ett ord för att beteckna avlönade krigsherrar som på svenska blivit (b) _____ och en räkenskapsterm (c) _____ för att beteckna kassabehållning, bokslut.

123. Vad betydde de gamla engelska penningförkortningarna £, s och d?

124. Det latinska ordet för 'vikt' heter (a) _____ som på engelska blivit (b) _____.

125. Den ull som uppvägdes åt slavinnor som dagsverke var ett (a) _____ som betyder 'det uppvägda'. Numera har det blivit ett bestämt mått av arbete i allmänhet. Därav har vi spanskans (b) _____ = vikt, som från början var namnet på en gammal spansk valuta och som nu är valuta i en rad latinamerikanska länder, där det talas spanska, och dess diminutiv (c) _____ som var spansk myntenhet 1886 – 2002. Denna myntenhet ersatte den tidigare spanska *escudon* - bildat av latinets (d) _____ som betyder 'sköld' – som varit landets valuta i olika former sedan 1566 och Portugals tills införandet av euron 2002 (och är ännu i bruk sedan 1914 på Kap Verde-öarna). Samma ord har vi också i franskans gamla silver- eller guldmynt

1695 – 1705 (e) _____. En lekfull anspelning på sistnämnda namn var eurons benämning före 1999, en akronym på E(uropean) C(urrency) U(nit).

126. Ett silvermynt som präglades i romarriket från kejsar Diocletianus' myntreform 294 e.Kr. till ca 310 e.Kr. kallades (a) _____ = 'av silver'. Därav franskans ord för pengar (b) _____, se ovan!

127. Denna betydelse av 'liten metallblock', då det gäller pengar kan också finnas i ordet _____ = 'liten sköld' (Jfr ty. Schild = sköld.), ett mynt som använts i Sverige, Danmark, Norge, Storbritannien, Österrike och några östafrikanska länder.

128. Även tyskans *Pfennig* lär ha sitt ursprung i 'liten panna'. Sålunda även engelskans (a) _____ och svenskans (b) _____.

IX Latinska ord som har att göra med romersk byggnadsverksamhet.

Översätt följande latinska ord:

domus,-us f.		urbs, urbis f.	
casa f.		vicus m.	
forum n.		castra npl.	
arcus,-us m.		vallum n.	
scala f.		via f.	

Komplettera meningarna med lånord som grundar sig på orden ovan:

129. En romersk herres hem i staden var hans (a) _____ och på landet hade han sin *villa* (=lantgård). Självt benämndes denne herre (b) _____ och hans fru (c) _____. Kejsar Neros påkostade 'gyllene hus' hette på latin (d) _____.

130. Herren Guds förnämsta hus dvs. hans finaste kyrka blev stadens _____-kyrka.

131. Det franska ordet för 'tjänare, tillhörande hushållet, inhemsk', som också lånades in i svenskan, blev (a) _____ och på engelska kom det även att betyda, 'inrikes' dvs. (b) _____.

132. En större byggnad, där vissa delar av fastigheten ägs individuellt som enskilda bostadsrätter, kallas på flera språk bl.a. engelska för *con*-_____.

133. Fritt anslutna jämlika medlemsstater av det brittiska samväldet såsom Canada eller Australien förenade genom gemensam trohet till brittiska monarken benämndes med termen _____.

134. Ett litet enkelt hus hette på latin (a) _____. Detta ord gav upphov till namnet på ett (från början italienskt) spelhus (b) _____.
135. En måttstock för att mäta olika grader då det gäller kartors förhållande till verkligheten, musiktoner, färger mm. kallas _____.
136. Skala betyder på latin (a) _____. Via franskan kom en annan variant in som lånord, t.ex. de engelska orden för rulltrappa (b) _____ och verbet trappa upp (c) _____, på svenska (d) _____.
137. En romersk triumfbåge är en (a) _____ Romanus. Besläktade ord lånades in i engelska via franskan t.ex. Marble (b) _____ i London och (c) _____ som betyder 'pelargång med valvbågar, galleria', på svenska (d) _____.
138. Det bågformade pergamentsbladet, senare pappret blev på lågtyska och vidare på svenska _____.
139. En stor stad, speciellt staden Rom kallades (a) _____. Lån från detta ord är t.ex. engelskans ord för 'förstad' (b) _____. Telefonsamtal o.dyl. mellan städer är (c) _____ och med mansnamnet (d) _____ menades 'den belevade mannen som kom från staden'.
140. Det latinska ordet för 'väg' är (a) _____. En väg som leder över en annan väg är en (b) _____. Åker du från en plats till en annan *via* en tredje menas det att du tar den (c) _____. En händelse, som man har pratat mycket om på ställen där mycket folk samlas, där 'tre vägar möts', benämndes (d) _____.
141. Ett romerskt läger, på latin (a) _____ omgärdades av en (b) _____ = 'pålverk, förskansning' med en uppkastad jordvall och med en *porta* = port. Mellanrummet mellan pålarna i förskansningen kallades (c) _____, vilket blivit ett gångbart lånord i senare tid för 'mellanrum' eller 'mellanakt' både i svenska och engelska. (d) _____.
142. Andra ord för byggnadstermer såsom *fenestra* = fönster, *murus* = mur, vägg, *tegula* = tegel, *tectum* = tak, *valva* = dörrhalva lånades tidigt in hos germanerna. Vilka är det franska resp. det engelska ordet för 'vägg'?
- _____.
143. Minnen av romerska läger i Britannien går igen i flera engelska stadsnamn såsom _____
- _____
144. En diminutiv till ordet *castrum* 'skans, fäste' (vanligast i sin pluralisform *castra* 'läger') var (a) _____ som vi har i lånordet (b) _____.

I engelskan kom detta ord så småningom att bli benämning för 'borg' eller 'slott' i allmänhet nämligen (c) _____, på franska (d) _____ och på spanska (e) _____. I Spanien byggdes under medeltiden många borgar som fästen för att slå tillbaka moreerna/araberna. Till minne av dessa heter landskapen i centrum av Spanien (f) _____.

145. Det latinska ordet för 'by, bondgård, stadsdel' (a) _____ går också igen i flera engelska stadsnamn såsom (b) _____.

146. Av ovanstående ord kommer det latinska ordet för 'granne' (a) _____. På engelska har vi orden *neighbourhood* eller (b) _____, som båda betyder 'grannskap'.